

Maksym Kanievskiy, Student

*Economic and Technological Institute named after Robert Elworthy
Kropyvnytskyi, Ukraine*

Tetiana Shtets, PhD in Economics, Associate Professor

*Economic and Technological Institute named after Robert Elworthy
Kropyvnytskyi, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-398-9-41>

ASSESSMENT OF THE PRODUCTION POTENTIAL OF THE ENTERPRISE IN THE CONDITIONS OF THE INNOVATION ECONOMY

ОЦІНКА ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах конкурентної боротьби, коли завданням підприємств є не тільки завоювання, а й збереження своєї позиції на ринку, накопичений виробничий потенціал стає одним з ключових ресурсів і провідних конкурентних переваг. Питання визначення сутності, структури та ефективності використання виробничого потенціалу опубліковані в дослідженнях вчених-економістів, а саме В. Н. Авдєєнко, В. Г. Андрічук, О. Гончаренко В. В., Ванієва А. Р., Коноваль, Н. Г. Сейсебаєвої, Ю. Ю. Колесніченко, Т. Г. Рзаєва, Р. В. Рімарчук, Д. О. Сугоняко, Т. В. Полковниченко.

Поняття «виробничого потенціалу» виступає ключовим елементом структури підприємства, об'єднуючи цілі, рушійні сили і ресурси його розвитку. Суть цього потенціалу виявляється за допомогою наступних характеристик [1, с. 50]: потенціал є динамічною категорією, яка проявляється лише при його активному використанні; використання потенціалу повинно супроводжуватися його постійним зростанням; процеси використання та нарощування потенціалів є безперервними і доповнюють один одного

Розглядаючи існуючі підходи до оцінки структури виробничого потенціалу, які були визначені науковцями, нами було основні три напрямки класифікації, відповідно до різних тлумачень поняття «виробничий потенціал» [3, с. 20]:

1. Деякі дослідники (в межах ресурсного підходу) обмежують структуру виробничого потенціалу підприємства тільки ресурсами в їх різних комбінаціях.

2. Інша група вчених (в рамках ефективного підходу), звертає увагу на структуру виробництва потенціалів як від ресурсів підприємства, так і від результатів їх використання.

3. Третя група авторів враховує в структурі виробничого потенціалу, крім ресурсів і результатів їх використання, багато додаткових складових, які є вторинними факторами виробничих процесів, і враховують їх підпорядкування цілям виробничої діяльності підприємства.

Отже, нами систематизовані теоретичні та методологічні питання оцінки виробничого потенціалу підприємств [6, с. 620] і представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Підходи до оцінки виробничого потенціалу підприємства

	Підходи до оцінки		
	Ресурсний	Результативний	Експертний
Опис підходу	Потенціал оцінюють за допомогою приведення в такий же вид всього різноманіття ресурсних складових і обчисленнях їх сумарної величини	Потенціал представляють як потенційні економічні результати (обсяг випуску, прибуток та інше)	В його основі лежать такі методи дослідження, як анкетування та інтерв'ювання
Оцінка	<i>Кількісна</i>		<i>Якісна</i>
Недоліки	Обчислена величина потенціалу організації, здебільшого характеризує її внутрішнє середовище і в меншій мірі відображає вплив кон'юнктури ринку	Не дає змогу врахувати якісні зміни складових потенціалу	Суб'єктивність оцінки. Сильна залежність достовірності оцінки від компетентності експертів
Переваги	Дає повну кількісну оцінку величини потенціалу і дозволяє визначити питому вагу кожного елемента в його складі		Застосовується, коли неможливо кількісно виразити показники і необхідно врахувати якісні фактори

Слід відзначити, що існуючі підходи та методики оцінки діяльності підприємства не враховують особливостей розвитку виробничого потенціалу в умовах інноваційної економіки. З цього погляду методика стратегічного аналізу інноваційної активності підприємства, запропонована О. В. Рудою [5], яка передбачає визначення внутрішніх інвестиційних можливостей підприємства в інноваційній сфері, таких як інтелектуальні, кадрові, майнові, продуктові, технологічні та інвестиційні можливості.

Останнім етапом оцінки інноваційної активності підприємства, який пропонує Т. Г. Меліх [4], є розрахунок коефіцієнта інноваційного зростання (розвитку). Цей коефіцієнт визначається як відношення вартості науково-дослідних та навчально-методичних інвестиційних проєктів до загальної вартості інших інвестиційних витрат підприємства. Проте наш погляд полягає в тому, що таке розуміння інноваційного зростання виявляється непереконливим, оскільки вказане відношення може відображати лише інноваційну активність підприємства, що не є тотожним поняттю інноваційного зростання або інноваційного розвитку, оскільки воно не враховує результативність інноваційних проєктів.

Ще однією цікавою методологією для оцінки рівня інноваційного розвитку підприємства є підхід, що був висвітлений в дослідженні інноваційних можливостей підприємства від Є. О. Жука [2]. В рамках цієї методології інноваційні можливості підприємства розглядаються в зв'язку з корпоративним, маркетинговим, науково-технічним, виробничим, фінансовим, кадровим, організаційним та екологічним аспектами.

Для оцінки зазначених інноваційних аспектів запропоновано використовувати перелік критеріїв, які піддаватимуться оцінці за допомогою бальної шкали. Бальна оцінка використовується для формалізації результатів оцінки, при цьому кожній позиції присвоюється ваговий бал відповідно до її важливості. Сума балів слугує кількісною характеристикою інноваційних можливостей підприємства. У межах виробничого аспекту, виробничий потенціал розглядається як максимально можливий виробничий результат, що може бути досягнутий при оптимальному використанні виробничих ресурсів, за наявності передових технік і технологій та використанні передових форм організації виробництва.

Ключовими критеріями для аналізу виробничого аспекту в рамках дослідження інноваційних можливостей, за методологією професора О. Ю. Терованесова [7], включають наступні:

1. Гнучкість виробництва (проте, вважаємо, що цей критерій більше стосується організації виробництва і має бути врахований у контексті

організаційного аспекту дослідження інноваційних можливостей підприємства) та виробнича потужність підприємства (проте цей показник, на наш погляд, не може адекватно характеризувати інноваційні можливості підприємства, оскільки не враховує ефективність використання даної потужності);

2. Відповідність проекту наявним виробничим потужностям підприємства та потреба в додаткових виробничих потужностях (цей критерій може бути корисним лише при необхідності прийняття рішення щодо впровадження конкретного інноваційного проекту);

3. Структура і розміщення виробничого обладнання (даний критерій, на наш погляд, більше стосується організації виробництва і має бути врахований у контексті організаційного аспекту дослідження інноваційних можливостей підприємства);

4. Рівень технології на підприємстві, необхідність технологічних нововведень, вартість і наявність необхідних сировини, матеріалів, комплектуючих виробів, величина витрат виробництва, рівень безпеки виробництва.

Крім технік оцінки інноваційної діяльності та можливостей підприємства в цьому контексті, існують методики, які спрямовані безпосередньо на оцінку стану виробничого потенціалу підприємства.

Згідно з методикою В. К. Збарського та А. В. Збарської, виробничий потенціал підприємства визначається через сумування показників за предметними складовими. До цих складових вони включають:

– ринковий аспект: потенційний попит на продукцію та ринкову частку підприємства, потенційний обсяг попиту на продукцію, взаємодія підприємства з ринком праці та факторами виробництва;

– виробничий аспект: потенційний обсяг виробництва продукції, можливості використання основних засобів, а також потенційні резерви щодо використання сировини і матеріалів, професійних кадрів;

– фінансовий аспект: потенційні фінансові показники виробництва, такі як прибутковість, ліквідність і платоспроможність, а також потенційні інвестиційні можливості.

Оцінюючи запропонований перелік предметних складових, можна припустити, що визначення виробничого потенціалу, відповідно до цього підходу, включає в себе компоненти, які не є специфічними для виробництва та його оцінки, такі як фінансові та ринкові ресурси. Це не дає змоги адекватно описати та оцінити стан виробництва. Таким чином, вивчення існуючих підходів до оцінки та аналізу виробничого потенціалу підприємства підкреслило відсутність методики, яка б відповідала поточним інноваційним умовам. Більшість дослідників використовують коефіцієнти для оцінки виробничого потенціалу, які базуються на фінансових показниках діяльності виробництва. Це може

привести до спотворення інформації про стан виробничого потенціалу, оскільки фінансові результати включають витрати і доходи, що не пов'язані з виробництвом. Найважливіша кількість підходів ґрунтується на визначенні виробничого потенціалу, проте ці підходи не враховують інноваційний аспект його функціонування і розвитку. Це робить їх неефективними для аналізу та оцінки виробничого потенціалу та інноваційної діяльності підприємства [3, с. 31].

Тому, потрібно розробити методикою оцінки інноваційної діяльності, основана на матеріально-ресурсній базі (виробничому потенціалі), яка дозволить визначити динаміку, модель та ефективність інноваційного розвитку підприємства. Також важливо визначити рівень інноваційної чутливості виробничого потенціалу та розробити стратегію інноваційного розвитку, яку можна ефективно реалізувати за допомогою стратегічного планування.

Література:

1. Ванієва А. Р. Методичні засади економічної оцінки виробничо-ресурсного потенціалу господарської діяльності. *Агросвіт*. 2013. № 9. С. 50–53. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit2013913>
2. Жук Є. О. Управління виробничим потенціалом підприємства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2016. № 5. С. 101–106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpusk_2016_5_16
3. Каневський М. «Управління виробничим потенціалом підприємства» (на прикладі ТОВ «МК Метал Трейд») : 073 Менеджмент. Кропивницький, 2024. 95 с.
4. Меліх Т. Г. Методологічний базис оцінки виробничого потенціалу харчових підприємств. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 12(2). С. 6–13. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_12\(2\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_12(2)_3)
5. Руда О. В. Перспективи оптимізації функціонування та розвитку виробничого потенціалу України. *Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка*. 2013. Вип. 669–671. С. 69–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_ec_2013_669-671_16
6. Штець Т. Ф., Каневський М. А. Теоретичні аспекти управління виробничим потенціалом підприємства. V Міжнародна науково-практична конференція «TOPICAL ASPECTS OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH» 25-27.01.2024 року. Токіо, Японія. 2024. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/01/topical-aspects-of-modern-scientific-research-25-27.01.24.pdf>
7. Герованесова О. Ю. Застосування виробничих функцій для оцінки та прогнозування ефективності використання ресурсно-діяльнісного потенціалу підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 12(2). С. 38–46. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses201612\(2\)8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses201612(2)8)